

בית משפט לענייני משפחה בבאר שבע

ת"ע 70972-11-16

ת"ע 70949-11-16

ת"ע 71009-11-16

תיק חיצוני:

בפני כב' השופטת בכירה רות אטדגי-פריאנטה

המתנגדת/המתנגדת כ'

נגד

המבקשת/המבקשת ק'

פסק דין

לפני בקשה למתן צו לקיום צוואה (ת"ע 70949-11-16) והתנגדות לקיומה (תע' 70972-11-16).

רקע:

1. המנוחה XXX ז"ל הלכה לעולמה ביום כשהיא בת 72.
2. המנוחה לא היתה נשואה ולא הותירה אחריה ילדים.
3. המתנגדת הינה אחייניתה של המנוחה.
4. אביה של המבקשת, מר ש' (למען הנוחיות ייקרא להלן: "ש'") היה בקשר קרוב עם המנוחה. יובהר כי אין כל קשר משפחתי בין המנוחה לבין המבקשת.
5. ביום 1.9.16 חתמה המנוחה בפני עו"ד א' על צוואה בעדים, ובה צוותה את כל רכושה למבקשת.

6. כעשר שנים עובר לכן, ביום 27.11.06, ערכה המנוחה צוואה ובה ציוותה את רכושה לאחייניתה- המתנגדת. (ככל הנראה נערכה צוואה קודמת בשנת 2003 בה ציוותה המנוחה את רכושה לאחיינה- אחיה של המתנגדת- ר' עדות המתנגדת בעמ' 19 לפרוט').
7. המבקשת הגישה בקשה לקיים את הצוואה ביום 1.9.16. היות ובמועד זה, היתה המבקשת קטינה, הוגשה הבקשה באמצעות אביה- ש'. במהלך התקופה מאז שהוגשה הבקשה, בגרה הקטינה, והמשך ההליכים התנהל בשמה.
8. המתנגדת הגישה התנגדות על יסוד שורה של טענות :
אי כשירות המנוחה בשל מצב רפואי קשה ; מעורבות ש' בעריכת צוואה ; השפעה בלתי הוגנת של ש' על המנוחה.
9. לבקשת ש' ובהסכמת הצדדים, מונה ביום 12.9.17 מומחה רפואי לבחינת כשרותה של המנוחה במועד עריכת הצוואה.
10. חו"ד המומחה הוגשה ביום 28.9.17, ולאחריה הוגשו שאלות הבהרה. המומחה לא זומן לחקירה על חוות דעתו.
11. מטעם המבקשת העידו : המבקשת עצמה ; שני הוריה ; רופאת המשפחה של המנוחה- ד"ר נ' ; עורך הצוואה – עו"ד א' והעדה לצוואה- עו"ד מ' ; אשתו של אחיינה של המנוחה- הגב' פ'. מטעם המתנגדת העידו : המתנגדת ; אחיה- מר ש.פ. ; בעלה- מר ח' ; אשתו של האחין של המנוחה- הגב' ס'.

טענות הצדדים :

טיעוני המתנגדת בתמציתן :

12. המתנגדת עתרה לביטול הצוואה בעיקר נוכח טענתה להשפעה בלתי הוגנת מצד ש', אשר לטענתה שלט במנוחה בערוב ימיה וביקש להשתלט על כל רכושה. לטענתה, ש' ניצל את תלותה של המנוחה בו, את חולשתה ובדידותה והשפיע עליה השפעה בלתי הוגנת. המנוחה היתה תחת שליטתו המוחלטת של ש' ואין בצוואה כדי לבטא את רצונה האמיתי.
13. אין כל הסבר מדוע ביכרה המנוחה להוריש את רכושה לאדם זר, אשר שימש כנהג מונית עבודה ולהדיר את שארית בשרה הקרובה.

14. המנוחה היתה מוגבלת מבחינה פיזית ונפשית.

15. ש' מעל בכספי המנוחה, השתמש בכספיה לצרכיו וניצל את היותה קשישה, חלשה ותלותית.

טיעוני המבקשת בתמצית:

16. יחסי אביה עם המנוחה, חרגו הרבה מעבר ליחסי נהג מונית-לקוח, והפכו ליחסים קרובים כשל בן ואם.

בשנים האחרונות לחייה התחזק הקשר בין המנוחה לבין משפחת המבקשת עקב הטיפול המסור במנוחה, בעוד שבני משפחתה התנערו ממנה והיפנו לה עורף.

17. בני משפחתה סייעו רבות בידי המנוחה וש' היה הדמות הדומיננטית בחייה בתקופת חייה האחרונה.

בשלושת החודשים אשר קדמו לפטירתה התגוררה המנוחה בדירתם ואיש מבני משפחתה לא ביקש לקחתה אליו.

18. המנוחה היתה כשירה בשעת עשיית הצוואה כפי שעולה משלל הראיות.

דיון והכרעה:

כשרות המנוחה:

19. בתצהירה טוענת המתנגדת כי ביום בו נערכה הצוואה (1.9.16) אושפזה המנוחה בביה"ח עקב התנפחות, לחץ דם גבוה, ערכי סוכרת גבוהים, ולטענתה "שמו לב כי היו לה הזיות" (סעי' 30 לתצהיר) כאשר עובר לכן, בחודש 7/16, אושפזה עקב חשש לאירוע מוחי, סבלה מהזיות והיתה מבולבלת (סעי' 28 לתצהיר).

לטענתה, ש' ניצל את ההתדרדרות במצבה על מנת להחתימה על הצוואה (סעי' 40 לתצהיר). בסיכומיה לעומת זאת טענה המתנגדת כי למנוחה לא היתה גמירות דעת עת נערכה הצוואה "נוכח התנהלותה הבעייתית שיש בה כדי להעיד על בוחן מציאות לקוי, על חוסר מודעות ותובנה של המנוחה למצבה הבריאותי, על הפכפכות, על כושר שיפוט לקוי, על חוסר החלטיות, על התנהגות מתעתעת ועל התנהגות שאינה תואמת דברים שאמרה וחשבה המנוחה אל מול המציאות." (סעי' 22 לסיכומים)

דומה אפוא כי טענת העדר כשירות לא נטענה מפורשות והועלתה לצורך הוכחת מוגבלות השכלית- קוגניטיבית, בכל הקשור לטענת ההשפעה הבלתי הוגנת כשלעצמה. כך עולה גם ממיקום טענה זו בסיכומים שהועלתה תחת הכותרת " בענין השפעה בלתי הוגנת"

(עמ' 34 לסיכומים).

20. סעי' 26 לחוק הירושה – תשכ"ה 1965 (להלן: "חוק הירושה") מורנו כי צוואה שנעשתה בשעה שהמנוח לא ידע להבחין בטיבה של צוואה – בטלה.

הפסיקה הבהירה כי יש לפרש את התיבה "להבחין בטיבה של צוואה" בהתאם לשלושה פרמטרים מרכזיים:

מודעות המצווה לעובדה שהוא ערך צוואה;

ידיעתו בדבר היקף רכושו ויורשיו;

מודעותו באשר לתוצאות עשיית הצוואה על יורשיו;

(ע"א 851/79 בנדל נ' בנדל, פ"ד לה (3) 101 (להלן: "פרשת בנדל").

עוד נקבע בפסיקה כי על המצווה להיות בדיעה צלולה ולפרש נכונה את המציאות, כאשר דעתו משוחררת מלחצי נפש חולניים, תעתועי דמיון ומחשבות שווא. (ר' ע"א 1212/91 קרן ליבי נ' בינסטוק, פ"ד מח(3) 705 (להלן: "פרשת ליבי").

21. שלילת כושר לצוות אינו דבר של מה בכך והנטל לסתור את חזקת הכשרות הוא נטל כבד ביותר, כאשר יש צורך "בראיות ממשיות וברורות" לכך ואין די בהטלת ספקות גרידא (בע"מ 3539/17 פלונית נ' פלוני- 11.6.17; והשוו פרשת ליבי)

22. לביהמ"ש הוגשה כאמור חוות דעת מומחה, אשר בחן את כלל המידע הרפואי שהתקבל בעקבות הצו הגורף שניתן לבקשת ב"כ המתנגדת להמצאת מסמכיה הרפואיים של המנוחה, וקבע בחוות דעתו מיום 28.9.17 כי "המנוחה סבלה מהפרעה משולבת אורגנית מוחית [ברמה קרובה לשיטיון התחלתי] ודיכאונית, עם פגיעה בתפקודה מנטלית, קוגניטיבית והתנהגותית. לא נמצאה עדות לקיום שטיון מתקדם או מצב פסיכוטי פעיל בעת או סמוך לעריכת צוואה" מסקנתו ע"פ חוות הדעת:

"קיימת סבירות גבוהה שמצבה הנפשי הדכאוני מלווה באי שקט קיצוני, מצבים בלבוליים, התנהגויות אימפולסיביות ושינויים קוגניטיביים שהתגלו אצל המנוחה, השפיעו באופן שלילי על יכולתה להעריך ולהבין לעומק החלטה בהקשר לעריכת צוואה, אך כפי שציינתי, אינני יכול להעריך חומרת הפגיעה ביכולתה לעריכת הצוואה, בין חלקית עד לחוסר יכולת של גברת XXX ז"ל לערוך ולהבין את עריכת הצוואה, מאחר שאין עדות ברורה על קיום דמנציה מתקדמת או מצב פסיכוטי פעיל אצל המנוחה סמוך לעריכת הצוואה".

23. בתשובתו לשאלות ההבהרות מיום 25.1.18 הבהיר המומחה כי "הגדרה שרירותית ללא אבחון מעמיק כולל אבחונים מיוחדים על מצבו הקוגניטיבי של אדם אינה נכונה ובמצבה של המנוחה, המבחנים של מצבה הקוגניטיבי כולל מצבים בלבוליים מצביעים על מצב קוגניטיבי פגום."

(תשובה 8 לשאלות ההבהרה).

24. את מימצאיו ביסס המומחה על החומר הרפואי מאשפוזיה האחרונים, מהם עולה כי בנוסף למוגבלויותיה הגופניות כולל גידול במוחה מסוג מנינגיומה, סבלה המנוחה מתופעות דיכאוניות ומשינויים התנהגותיים חמורים שהתבטאו באימפולסיביות ותוקפנות שכנגדן טופלה המנוחה בתרופות אך "עם השפעה חלקית".

במהלך אשפוזיה הלפני אחרון, ב-13.7.16, בוצעה למנוחה הערכת מצב מנטלית ממנה עלו המימצאים הבאים:

א. במבחן MMSE הבודק התמצאות, ריכוז וזיכרון- הציון הסופי היה 21 מתוך 30.

ב. בבדיקת שעון- הציון היה 7 מתוך 10.

ג. בבדיקת Confusion Assessment Method - CAM- בדיקה לקיום מצבים בלבוליים- נמצאה הפרעה בקשב, חשיבה לא מאורגנת ומצב מודע לא יציב.

כן נערך למנוחה אבחון גריאטרי לדכאון אשר הצביע על ציון גבוה לדיכאון, 13 מתוך 15.

25. ברם, מוסיף המומחה ומציין בחוות דעתו כי במכתב השחרור מאותו אשפוז, צויין כי חרף מימצאי ה-MMSE ומבחן השעון הרי ש"במהלך האשפוז תפקוד קוגניטיבי שמור, בולטת הפרעה בהתנהגות שהשתפרה תחת טיפול, תובנה ושיפוט שמורים". המומחה מוסיף כי ככל הנראה, מייחסים את תוצאות מבחן ה-MMSE למצב רוחה באותה עת, אך מעלה תהייה ביחס למסקנה זו.

עם זאת, מוסיף וסוקר המומחה את המסמכים המאוחרים יותר לאשפוז זה, וביניהם מסמך מרופא המשפחה מיום 22.8.16 בו צויין כי חל שיפור בדיכאון ובהתקפי הזעם של המנוחה תחת טיפול אנטי-פסיכוטי, ומסמך השחרור מהאשפוז האחרון (1.9.16) בו דווח כי במהלך האשפוז, שונה הטיפול התרופתי שניתן למנוחה ובעקבותיו חל שיפור במצב האגרסיבי (אי שקט חיצוני). כך נרשמו הדברים בטופס השחרור מביה"ח מיום 9.9.16 (צורף כנספח ב'-24 לתצהיר העדות הראשית של המבקשת):

"... התרשמנו במהלך אשפוזיה שתפקודה הקוגניטיבי סה"כ שמור, אלא בולטת הפרעה בהתנהגות אשר השתפרה תחת טיפול כנ"ל. שיפוט ותובנה שמורים. לאור הפרעה בהתנהגות, ציון של MMSE מאוד תלוי באיזה מצב רוח היא נמצאת, לכן קשה להתייחס למספרים. לציין שבמהלך אישפוז, התרשמנו מתפקוד קוגניטיבי שמור, תובנה ושיפוט שמורים" (עמ' ב'1 לנספח).

26. דומה איפוא כי חרף קיומה של "פגיעה קלה עד מתונה" בתפקודיה הקוגניטיביים של המנוחה-כהגדרת המומחה בחוות דעתו- הרי שלא ניתן ללמוד מפורשות על העדר כשירותה של המנוחה. אין בבדיקת ה-MMSE שנערכה למנוחה כדי לשקף מצב כרוני (לנוכח הקביעות בדבר שיפור עקב תרופות) ומכל מקום, אין בקביעתו של המומחה כדי לשלול יכולת שיפוט או כדי לקבוע דרגת פגיעה תפקודית כזו או אחרת.

ודוק: המומחה לא זומן לחקירה על חוות דעתו שהיה בה אולי כדי להבהיר את מידת הפגיעה והשלכותיה- ככל שקיימת- ומאידך, לא הוצגה בפניי כל ראיה שתאפשר להבהיר מה מידת השלכת מחלת הדיפרסיה שממנה סבלה המנוחה ומימצאי הבדיקה המנטלית, על עצם האפשרות לערוך צוואה, להכיר במשמעותה ביחס ליורשיה הפוטנציאליים ובהיקף רכושה. בנסיבות אלה, לא ניתן לבסס ממצא חד משמעי לפיו בעת עשיית הצוואה, המנוחה נעדרה כושר לצוות.

30. עורך הצוואה העיד כי יום לפני חתימת המנוחה על הצוואה, ביקר את המנוחה בביתו של ש', שמע על רצונה, הסריט את כל המעמד בטלפון הנייד שלו, ערך צוואה על פי הוראותיה ולמחרת החתימה על הצוואה בנוכחות העדה הנוספת.
ע"פ עדותו, המנוחה היתה צלולה, מודעת לזמן ולמקום, ידעה לומר את שמה ידעה לומר את מס' תעודת הזהות שלה בעל פה מבלי להסתכל בתעודה עצמה, ידעה לספר מה היה עיסוקה בעבר ולדבריו כלל לא היתה "מבולבלת" (ר' עדותו בעמ' 95, ש' 49-45 ; עמ' 96 ש' 3-1).

31. הסרטון הוקרן בפני ותמליל הימנו צורף לתיק ביהמ"ש.
מפאת חשיבותו, יצוטט להלן במלואו :

XXX	<u>המנוחה:</u>
מס' הזהות שלך?	<u>עו"ד א':</u>
XXX	<u>המנוחה:</u>
בת כמה את היום, XXX?	<u>עו"ד א':</u>
אני היום אמורה להיות בת 72. ב- 29.07 מלאו לי, 44, מלאו לי 72 שנים.	<u>המנוחה:</u>
אוקי. במה עסקת בעבר? במה עסקת?	<u>עו"ד א':</u>
עסקתי בהוראה, חינוך מיוחד.	<u>המנוחה:</u>
אוקי. היום את יודעת איפה את נמצאת?	<u>עו"ד א':</u>
אני נמצאת אצל משפחת XXX מרצונם ומרצוני הטוב. הם היחידים שלקחו אותי ל-, נתנו לי חממה.	<u>המנוחה:</u>
אוקי. ואני הבנתי שאת רוצה לערוך צוואה, נכון?	<u>עו"ד א':</u>
אני רוצה, כן.	<u>המנוחה:</u>
למי את רוצה להוריש?	<u>עו"ד א':</u>
לילדה הגדולה שלו.	<u>המנוחה:</u>
איך קוראים לילדה?	<u>עו"ד א':</u>
ק'.	<u>המנוחה:</u>
אוקי. ואת בטוחה שזה הרצון המוחלט שלך?	<u>עו"ד א':</u>
הרצון הטוב (ולא ברור), הבורא, הקב"ה שהעניק לי בחיים.	<u>המנוחה:</u>
ואף אחד לא השפיע עליך?	<u>עו"ד א':</u>
אף אחד. אני לא מושפעת מאף אחד ואף אחד לא... לי ולא הלחיץ אותי. זה מרצוני הטוב.	<u>המנוחה:</u>
הבנתי. ואת רוצה שאני אעלה את זה על הכתב,	<u>עו"ד א':</u>
כן.	<u>המנוחה:</u>
שק' היא היורשת שלך?	<u>עו"ד א':</u>
כן.	<u>המנוחה:</u>
ותקשיבי, אני צריך פשוט ללכת למשרד, לערוך את הדבר הזה על הכתב ולהביא את זה לחתימתך. את בטוחה שזה מה שאת רוצה,	<u>עו"ד א':</u>
כן.	<u>המנוחה:</u>
(לא ברור)	<u>עו"ד א':</u>
לא, לא, זה רצוני הטוב שאני רוצה.	<u>המנוחה:</u>
ואת בטוחה שזה מה שהיית רוצה.	<u>עו"ד א':</u>
זה מה שאני מבקשת ורוצה.	<u>המנוחה:</u>
אוקי, בסדר. אז בעזרת השם מחר אני אבוא ואני אחתים אותך על הצוואה.	<u>עו"ד א':</u>
יש לך קרובי משפחה?	

המנוחה:
עו"ד א':
המנוחה:
עו"ד א':

יש קרובים שהם לא קרובים(?).
 ולמה הם לא, למה את טוענת שהם לא קרובים?
 משום שאני עברתי הרבה בחיים ומי שעמד לצידי ועזר לי זה ש' ומשפחתו.
 אוקי, בסדר. בעזרת השם מחר אני אבוא (לא ברור). בואי נחזור על הכל
 מהתחלה כי פשוט זה לא,

התרשמתי כי המנוחה היתה באותה עת צלולה, נהירה, דיברה בביטחון ובבהירות, ידעה להביע
 נכוחה מה רצונה ולהבהיר את המניע להדרת קרובה.

32. עו"ד מ', העדה לצוואה, אף היא העידה כי שוחחה ארוכות עם המנוחה, בין היתר אודות
 מוצאה ומקום לידתה (עמ' 72 ש' 8-11) ולהתרשמותה היתה צלולה (עמ' 79 לפרוט').

33. יוסף גם כי בטופס השחרור מביה"ח מאשפוזה האחרון- מועד בו נערכה הצוואה – נכתב כהאי
 לישנא :

מצב מנטלי בקבלה-

מצב הכרה : בהכרה.

מצב קוגניטיבי : מתמצא (בזמן, במקום, באנשים).

מצב רגשי : תקין.

(עמ' ב'4 לנספח ב-24 לתצהיר העדות של המבקשת)

34. מן המקובץ עולה כי עדותו של עורך צוואה, כמי שערך את הצוואה והתרשם ממצב המנוחה
 וכשירותה לערוך צוואה בשעת עריכתה בצירוף עדות העדה הנוספת לצוואה, ובצירוף המסמך
 הרפואי מיום שחרורה- יש בכל אלה כדי להסיר ספק באשר לכשירותה של המנוחה לצוות
 וממילא לא נמצאה כל ראיה מהימנה המלמדת אחרת.

השפעה בלתי הוגנת:

35. סעי' 30 לחוק הירושה קובע :

"הוראת צוואה שנעשתה מחמת אונס, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית – בטלה".

36. מטרת סעי' 30 לחוק הירושה, כמו גם מטרת כל דיני הצוואות הוא כיבוד רצון המת.
 המחוקק העניק משקל רב לזכותו של אדם ליתן הוראות באשר ייעשה ברכושו לאחר פטירתו,
 גם תוך הדרת יורשיו ע"פ דין (רע"א 5103/95 טובת דשת נ' שלום אליהו, פ"ד נג (3) 97)
 "מתוך כך אנו נדרשים לגילוי רצונו האמיתי והחופשי של המצווה בשעת חתימת צוואתו, רצון
 שהוא פרי החלטתו העצמאית, להבדיל מרצון שהוכתם ונרמס בשל השפעה שאינה הוגנת"
 (עמ"ש (מחוזי- מרכז) 39988-09-17 ש. נ' ש. – 27.12.18)

37. הדין הוא כי על הטוען לקיומה של השפעה בלתי הוגנת הנטל להוכיח את טענתו, שכן הצוואה עומדת בחזקת כשרותה (דנ"א 1516/95 מרום נ' היועמ"ש, פ"ד נב (2) 813) (להלן: "פרשת מרום")

38. ודוקו: לא כל השפעה מביאה לביטול הצוואה. עצם קיומה של השפעה ברמה העובדתית, אין משמעו שהצוואה בטלה. על מנת שתבוטל הצוואה, על ההשפעה להיות בלתי הוגנת עד כדי ניצול תלותו, חולשתו וחוסר יכולתו של המצווה לשם עשיית צוואה לטובת הזוכה. כך, למשל, **המטפל באיש גלמוד, בתקווה שבעתיד יגמול לו בעריכת צוואה לטובתו, אין בכך כדי לפסול את הצוואה.**

אנו חיים בסביבה רבת השפעות, ומטבע הדברים נתונים אנו להשפעת הסובבים אותנו. היטיב לתאר זאת כב' השי' שוחט בספרו "פגמים בצוואות", הוצאת סדן, מהדורה שלישית, 2016, בעמ' 175:

"... כל אחד מאתנו נתון להשפעות פנימיות ולהשפעות הסביבה, ומעשה כל אחד מאתנו נגזר גם מאישיותו וגם מנסיבות חיינו. כך הוא הדבר הן בחיי השגרה והן ביום כתיבתה של צוואה".

הפסיקה שמה את הדגש בעניין זה על "אי ההוגנות" שבהשפעה- אותו פן שמעיד על העדר מוסריות בהשפעה.

וכך הבהירה כב' השופט מ' חשין [כתוארו אז] בפרשת מרום, עמ' 863:

"יתר על כן: גם אם היה המנוח תלוי באחר, וגם אם אותו אחר השפיע עליו לעשות צוואה כפי שאכן עשאה, גם אז אין הצוואה פסולה. אין איסור על השפעה. גם אין איסור על השפעה לטובתו של אותו אחר המשפיע. ההשפעה חייבת שתהיה בלתי הוגנת, השפעה שתישא בגופה מרכיב מהותי של אי הגינות".

יסוד אי ההגינות בהשפעה נלמד מנסיבות הפעלתה להבדיל ממטרתה או מהתוצאה אותה ביקש המשפיע להשיג.

מכאן קם הקושי בקביעת קיומה של השפעה בלתי הוגנת ואבחנתה מהשפעה שהיא מותרת (ר' שי' שוחט פגמים בצוואות, לעיל, בעמ' 208).

39. פסיקת בתי המשפט קבעה מבחני עזר לקביעת קיומה של השפעה בלתי הוגנת, אשר בהתקיימם, קמה חזקה עובדתית, הניתנת לסתירה, להתקיימותה של אותה השפעה בלתי הוגנת.

ואלו הם המבחנים: תלות ועצמאות; תלות וסיוע; קשרי המנוח עם אחרים; נסיבות עריכת הצוואה.

אדרש להלן ליישום המבחנים השונים.

מבחן התלות והעצמאות :

40. מבחן זה בודק עד כמה המצווה היה עצמאי בתקופה הרלבנטית, הן מבחינה פיזית והן מבחינה שכלית- הכרתית כאשר תלות פיזית כשלעצמה אינה עדות מספקת לתלות בזולת.

41. בתצהיר המתנגדת אין כל פירוט בדבר תלותה הפיזית של המנוחה בשי, טיבה ומהותה, ואולם דווקא מתצהירו של שי עולה כי לכאורה, המנוחה אכן נזקקה לטיפול, אותו העניק לה שי יחד עם בני משפחתו.

וכך תיאר הוא את טיב הטיפול: "בשלוש השנים האחרונות לחייה של המנוחה, הייתי מגיע לדירתה, שלוש פעמים ביום, יום יום, בוקר, צהריים וערב, ומביא לה מתבשיליה ומאפיה של אשתי, רכשתי בעבורה את התרופות וסייעתי לה בנטילתם במועדם, ערכתי לה בדיקות ביתיות יום יום כמו לחץ דם, סוכר ואף הייתי נוהג לעסות את רגליה... וסייעתי בכל צרכיה למול הרשויות, לקחתי אותה לבדיקות וליוויי אותה בכל צרכיה וצרכיה" (סעי' 12 לתצהיר עדותו הראשית).

ובהמשך בסעי' 26 :

"כל המטפלים שטיפלו במנוחה, הרופאים בקופה"ח ובבי"ח, העו"סיות מהרווחה ומביה"ח, והעובדים בביטוח לאומי, כולם הכירו רק אותי, רק את שי, שכן ידעו וראו כולם כי אני הוא זה אשר מלווה אותה ומטפל בכל העניינים".

עם זאת, וחרף האמור, לא הוכח כי הסיוע שניתן למנוחה ע"י שי ובני משפחתו הוענק עקב העדר עצמאותה של המנוחה או עקב העדר יכולתה לבצע את אותן פעולות בכוחות עצמה.

42. בטופס השחרור מביה"ח מיום 13.7.16 צויין כי עד לאשפוזה הנוכחי, המטופלת היתה תפקודית וגרה בדירתה בגפה, אך הוסף כי כעת זקוקה לשיקום טרם חזרתה הביתה (נספח א' לתצהיר עדותו של שי).

באשר לתפקודיה המוטוריים (FIM), נכון ליום 15.8.16, צויין כי :

זקוקה לעזרה מועטה באכילה; לעזרה בינונית בטיפול אישי, ברחצה ובהלבשה ובעזרה מלאה בהלבשה תחתונה; שליטה בינונית על תנועות מעיים; עזרה מועטה בניידות באמצעות כסא גלגלים (שם, בנספח א' 10).

43. דומה איפוא כי המנוחה אכן היתה זקוקה לסיוע בפעולות יום-יומיות רבות, אך לא ברור, לאורך איזה תקופה ומה מידת הסיוע לו נזקקה.

מנגד, טוענת המתנגדת בתצהירה כי המנוחה סבלה אמנם ממחלת הסוכרת, אך תמיד היתה "ימאוזנת ומטופלת היטב, תפקדה באופן רציף, היתה עצמאית, דאגה לעצמה ולא היתה זקוקה

לכל עזרה" (סעי' 9).

לצד זאת, אין כל פירוט מתי פסקה אותה עצמאות הנטענת.

כן לא הוכח כי המצווה היתה תלויה מבחינה פיזית דווקא בש' או במי מבני משפחתו, שהרי אין חולק כי היא טופלה גם ע"י מטפלת.

אף אם היתה המנוחה תלויה בש' לביצוע פעולות מסוימות, ואף אם היתה במצב הקוגניטיבי פגום- כהגדרת המומחה- הרי שלא הוכח כי מצבה הקוגניטיבי היה כה ירוד עד כי נפגם כושרה השיפוטי וגמירות דעתה.

יובהר בהקשר זה כי עפ"י הפסיקה, התלות בה עסקינן היא תלות כה מקיפה ויסודית עד כדי אובדן חופש הבחירה של המצווה. יוזכר כי לעיל הכרעתי בשאלה בדבר כשרותה הקוגניטיבית של המנוחה לצוות, ואף אם היתה במצב "מוחלש", לא הונחה בפניי כל ראיה שהיא שיש בה כדי לפגום במסקנתי דלעיל.

מבחן התלות והסיוע:

44. מקום בו ייקבע כי המצווה לא היה עצמאי ונזקק לסיוע הזולת- יש לבחון טיבו של אותו סיוע, היקפו, מידת התלות במי שהעניק לו אותו ועד כמה אותו קשר שהתקיים בין המצווה לנהנה התבסס על קבלת אותו סיוע לו היה זקוק המצווה (פרשת מרום, לעיל, בעמ' 828).

45. אין חולק כי ש' טיפל במנוחה בשנותיה האחרונות. בארבעת חודשי חייה האחרונים אף עברה להתגורר בביתו וטופלה על ידו וע"י בני משפחתו. יש וטיפלו בה גם המטפלות שנשכרו ע"י המל"ל, אך אין מחלוקת כי ש' היה הדמות הדומיננטית בטיפול בה. כך למשל העידה רופאת המשפחה- ד"ר נ', כי כאשר נבצר מהמנוחה או מהמטפלת להגיע למרפאה לצורך נטילת מרשמים ותרופות, ש' היה זה אשר נהג להגיע אליה (עמ' 10 לפרוט' מיום 5.2.19 ש' 8-10).

46. אף הזוכה העידה על הטיפול המסור במנוחה שהוענק על ידה ועל ידי משפחתה, בייחוד במהלך שנותיה האחרונות.

הם ניקו את ביתה, החליפו מצעים, בישלו לה, ערכו עבודה קניות ואירחו לה לחברה (סעי' 3 לתצהירה). היא בעצמה ישנה עם המנוחה לעתים כשזו לא חשה בטוב (סעי' 4 לתצהירה). אימה היתה מקלחת אותה מידי יום והיא היתה מסייעת לה במלאכה זו וגורפת את המים (סעי' 5 לתצהיר ועמ' 117 לפרוט', ש' 5-11). לדבריה, אביה טיפל במנוחה כמו באימו (עמ' 120 לפרוט'). גם ש' תיאר את מערכת יחסיו עם המנוחה כמו של אם ובנה.

47. ברם, אף שהמנוחה הסתייעה בשי' ובבני משפחתו באופן משמעותי, הרי שלא הונחה לפניי כל אינדיקציה לכך ששי' סייע למנוחה באופן שהפכה להיות תלויה בו ובסיועו. יתר על כן, איש מהעדים מטעם המתנגדת ואף לא המתנגדת עצמה, לא העיד על טיבו של הטיפול לו נזקקה המנוחה, חרף שסברו שאכן נזקקה לטיפול.

כך למשל, אין כל פירוט בתצהירה של המתנגדת בדבר טיבו של הטיפול הנדרש ולא ברור האם בכלל נזקקה אכן לטיפול, למעט אולי בתקופה שלאחר שהותה בשיקום הגריאטרי בחודש 7.16 (ר' סעי' 29 לתצהירה).

הטיפול היחיד אשר אוזכר בתצהירה היה של מתן ארוחות והבאת מצרכי אוכל, עקב העובדה ששי', לטענתה, רוקן כליל את חשבונה והביא אותו ליתרת חובה (על כך - בהמשך).

אף אחיה של המתנגדת – מר ש.פ. - לא הצביע בתצהירו על כל טיפול לו נדרשה המנוחה ולטענתו, המנוחה תמיד היתה מאוזנת, מטופלת היטב ולא היתה בסכנת חיים. לסברתו, מצבה החל להידרדר רק בעקבות הלחץ הכלכלי שהפעיל עליה שי' אשר גרם לה ללחץ נפשי קשה ולהתדרדרות במצבה הבריאותי (סעי' 15 לתצהירה). כשנשאל במה לסברתו התבטאה "תלותה" של המנוחה בשי', השיב: "היא פיתחה תלות לגמרי בנושא למשל של הסדר של התרופות" (עמ' 64 לפרוט' מיום 23.9.19, שי' 34-33). וכשנשאל האם התלות הנטענת באה לידי ביטוי נוסף, השיב: "אני לא יודע במה עוד היא פיתחה תלות ומה התלות שהיתה שם, אבל יכול להיות תלות נפשית".

בהמשך טען כי התלות התבטאה בפחד שלה משי' ולבסוף הודה כי "אני לא יכול להסביר את העניין" (שם, בעמ' 65).

הגב' ס.ח. אשתו של אחיין נוסף של המנוחה אשר הובאה לעדות מטעם המתנגדת, אף היא לא מעידה על טיב הטיפול שהוענק למנוחה, למעט הטענה כי בשלב מסוים, החלה להביא לה אוכל ומצרכים.

48. מנגד, לדברי הגב' פ' בת זוגו של אחיינה של המנוחה - המנוחה לא היתה כלל במצב של תלות. אמנם שי' נהג לקלח אותה ואף החליף לה טיטול, אך זאת בעקבות השבר ברגל בגינו היתה זקוקה לעזרה, ואולם לדבריה, המנוחה לא היתה במצב סיעודי כרוני (שם, בעמ' 53, שי' 25-27), כי אם במצב סיעודי זמני, ולטיטולים נזקקה היא רק בלילות כדי שלא תצטרך לקום מחשך שמה תיפול. עם זאת, לדבריה אף המטפלת קילחה אותה ואף היא החליפה לה טיטולים ולא רק שי' (עמ' 54 לפרוט').

49. הנה כי כן, אף שדומה כי אין מחלוקת בדבר הסתייעותה של המנוחה בשי' ובבני משפחתו, לא הוכח כי היה בסיוע זה כדי לקבוע תלות שאינה הוגנת או ניצול של אותה תלות, כי אם דאגה וטיפול מסורים מצידם, כשמנגד לא הוכח כי טיפול שכזה הוענק על ידי מי מבני משפחתה של המנוחה.

50. למעט עניין מתן הארוחות, לא ברור כלל ואין כל פירוט הכיצד סייעה המתנגדת בטיפול במנוחה.

המאורע היחיד אשר יש בו כדי להצביע אולי על טיפול כלשהו במנוחה, הינו במתייחס לאירוע הנפילה שהתרחש בשנת 2014, שבמהלכו אכן הזעיקה את בעלה. ברם, גם אז, מי שליווה את המנוחה לביה"ח וסעד אותה במשך הלילה, היה שי' ולא בעלה- כהודאתה בחקירתה בדיון מיום 23.9.19 (עמ' 28, 16-17).

דווקא העובדה כי לטענתה היתה זו הפעם הראשונה בה ראתה את שי' (סעי' 10 לתצהירה) בעוד שההיכרות בינו לבין המנוחה נוצרה כבר בשנת 2013, מצביעה לכאורה על מיעוט ביקוריה את המנוחה.

כשנשאלה על כך בחקירתה השיבה כי היתה בקשר תמידי עם המנוחה ושי' ביקר אותה בבקרים "כדי שהיא לא תהיה" (שם, בעמ' 28, שי' 6-1).

51. מר פ', אחיה של המתנגדת, טען אמנם כי המנוחה היתה זקוקה לטיפול אך עם זאת, העיד כי הוא בעצמו לא יכל לקחת אותה אליו מאחר ו- "הוא גרוש" (בעמ' 66, 12-13). הוא הציע לה לעבור לדיר מוגן או להביא לה עובדת זרה, אך לטענתו היא סירבה לכל הצעותיו. (עמ' 64-65 לפרוט').

כך או כך, אין כל פירוט הכיצד בסופו של יום טיפל הוא בעצמו במנוחה בשנותיה האחרונות, ולא בכדי, לטענתו, הציע הוא לשי', תשלום כספי בסך של 2,000 ₪ תמורת המשך הטיפול במנוחה (שם, בעמ' 64, שי' 12-6).

52. הגב' סי' (אשתו של האחין) אף היא העידה כי לא הציעה להביא את המנוחה אליה, לביתם, מאחר ולדבריה אין היא מומחית בשיקום מקצועי.

53. בעדותה בביהמ"ש, מעידה הגב' פי- בת זוגו של אחיינה של המנוחה- על התנערותם של כל בני המשפחה של המנוחה אשר היוותה, לטענתה, המניע לנישולם.

לדבריה המנוחה אמרה לה מפורשות שהיא רוצה "לתת הכל לשי'" ושי' היא לא רוצה שכי' והאחים שלה, כולל בעלי, לא יקחו אגורה, הם לא טיפלו בה" (עמ' 45 לפרוט' מיום 23.9.19, שי' 7-8).

לדבריה, המנוחה סיפרה לה שהמתנגדת לא עונה לטלפונים שלה; שהם הפקירו אותה; שהם לא דואגים לה מאז שנפלה על הרגל; שהם לא עושים בשבילה דבר (עמ' 47 לפרוט'); שהיא אף

דאגה להם ומימנה להם חתונות, אך הם מנגד לא דאגו לה. העדה סבורה כי המנוחה העניקה לאחייניה הרבה יותר ממה שנתנו להם הוריהם, ומכאן "הכאב" שחשה כלפי המנוחה (עמ' 52 לפרוט'). לדברי העדה, המנוחה חששה שבני משפחתה "יזרקו" אותה לבית אבות, בניגוד לרצונה (שם, בעמ' 47). עוד לדברי העדה, נהגה היא לבקרה פעם, פעמיים בשבוע, היות והתגוררה בסמיכות לביתה והיא מעולם לא ראתה את המתנגדת בביתה, אם כי המנוחה נהגה לספר לה על ביקוריה של המתנגדת, אשר לדבריה התקיימו "לעיתים רחוקות" (עמ' 50 ש' 5-1).

54. עדות זו עולה בקנה אחד עם עדותו של ש' אשר העיד כי המנוחה היתה בקשר קרוב יותר עם בני משפחתה עד למועד נפילתה, כשכוחה עוד היה במוותנה והיתה ניידת ועצמאית. אז נהגה היא לבוא אליהם אך כשנבצר ממנה להגיע אליהם באופן עצמאי, הם כמעט ולא ביקרו אותה (עמ' 61 לתצהירו). עדות זו נתמכת בעדותה של הגב' ס' (עדה מטעם המתנגדת) אשר העידה כי עד לשנותיה האחרונות בהן חלתה, ו-"לא יכלה עוד לרדת", נהגה המנוחה לחגוג את החגים עם בני משפחתה, וממועד זה אין היא יודעת לומר האם חגגה עמם את החגים אם לאו (עמ' 101 לפרוט', ש' 12-7). ש' לעומת זאת העיד כי את כל החגים חגגה המנוחה עמו ועם בני משפחתו. ש' תיאר את יחסי המנוחה עם בני משפחתה כ"אדמה חרוכה" עת ננטשה על ידם ורק בחצי השנה האחרונה, בעקבות החשש לריקון העזבון, נזכרו בה (עמ' 124 לתצהיר).

55. במצב דברים זה, אף יותר ממסתברת המסקנה לפיה המנוחה אשר ראתה בש' את המשענת הטבעית והזמינה ביותר ואולי אף היחידה, בערוב ימיה, ביקשה לגמול לו באמצעות הורשת נכסיה לבתו.

מסקנה זו מבהירה גם את הטעם הפוטנציאלי לעשיית הצוואה, ותוכנו של הציווי, חרף ביטולו של הציווי הקודם לידי האחיינית/ האחין, איננו חורג ממתחם הסביר, עת מבקשים להתחקות אחר אומד דעתה של המנוחה וגמירות דעתה.

לא שליטה של ממש של ש' במנוחה או הפעלת לחץ, כזה או אחר, הם ההסבר היחיד להדרת בני משפחתה מן הצוואה, ולכל הפחות, באותה מידה של סבירות, ניתן לומר כי ההסבר טמון גם בטיפול המסור של ש' ובני משפחתו, לעומת הטיפול בה ע"י בני משפחתה.

56. יוסף כי אף אם השפיע ש' על המנוחה – ואין זו קביעתי – הרי, כפי שהובהר, אין איסור על השפעה ואין פסול בניסיון להשפיע על אדם שיכתוב צוואה לטובתו או לטובת אחר. הפסול היא באם מעורב באותה השפעה מימד של חוסר הגינות המתבטאת בניצול תלותו או

חולשתו (ר' ע"א רכטמן נ' זיסמן פ"ד לט (4) 769), וכזאת לא הוכח.

מבחן קשרי המנוחה עם אחרים:

57. מבחן זה בודק את היקף הקשרים שקיים המצווה עם אנשים אחרים. ככל שהמצווה היה מבודד ומנותק מאחרים – תהא נטייה לראות בכך התגברות תלותו של המצווה בנהנה.
58. *טוענת המתנגדת בתצהירה כי ש' "ניסה להרחיק את בני המשפחה מהמנוחה כדי שהמנוחה תהפוך לתלונית בצורה טוטאלית, ובלשונו החלקלקה, ניסה לשכנע את המנוחה כי רק הוא מסוגל לטפל בה". (סעי' 12 לתצהירה).*
בהמשך, טענה כי לאחר השחרור מהשיקום הגריאטרי ביקש ש' לקחת את המנוחה אליו הביתה, חרף שלא היו תנאים מתאימים בביתו, ובניגוד להוראות הרופאים אשר הורו על השגחה צמודה תחת פיקוח (ס' 29 לתצהיר).
59. לא מצאתי לקבל טענות אלה, לא מן הבחינה העובדתית ולא מן הבחינה המשפטית. הן המתנגדת והן אחיה העידו כי נשמר הקשר עם המנוחה במהלך כל חייה.
כך למשל העידה המתנגדת בדיון מיום 1.11.18: *"הייתי באה תמיד לראות אותה, ראיתי את המנוחה עד הרגע שהיא נפטרה. ראיתי אותה תמיד מתי שרציתי, לא הייתה שום מניעה"* (עמ' 6 ש' 18-19)
ובחקירתה בישיבה מיום 23.9.19 סיפרה: *"אני הייתי באה. הייתי מדברת איתה עשרות פעמים ביום, הייתי איתה אפילו בשיחות של 10 פעמים ביום, הייתי הולכת אליה מבקרת אחרי היתה מדברת איתי (עמ' 20 ש' 24-26) ... וכל דבר שהיא צריכה היתה פונה אלי ..."* (עמ' 21, ש' 7)
בחקירתה בפניי, העידה כי היתה מגיעה לבקרה שלוש, ארבע, אפילו חמש פעמים בשבוע (שם, בעמ' 40).
ובסעי' 28 לתצהירה ציינה: *"אני ובני משפחתי לא זזנו ממנה"*. בחקירתה הוסיפה והבהירה, כי הם היו תמיד עימה, "תמיד" ו"בכל רגע", ישבה איתה שעות, ושלא השאירו אותה דקה לבד (עמ' 37, ש' 20-33).
60. אחיה של המתנגדת- פ.ש מעיד בסעי' 4 לתצהירו: *"המנוחה ואני ואחותי כ' היינו בקשר הדוק ורצוף הן טלפונית והן בביקורים אצלה בבית ברוב ימות השנה ובחגים"*.
ובסעי' 12: *"ברצוני לציין כי כל הזמן הזה שמר ש' היה בסביבה של המנוחה אני הייתי בקשר איתה והייתי תמיד בסביבתה כדי להגן עליה, וגם כשהייתה אצלו, ביקרתי אותה בביתו."*
61. גם מעדותם של בעלה של המתנגדת – מר ח' – וגם מעדותה של אשתו של אחיין נוסף של מנוחה- הגב' ס' – עולה כי לא היתה כל מניעה לבקר את המנוחה, ולדברי העדה, יכלו הם לבקרה כל

אימת שחפצו בכך והתקשרו אליה תדיר (עמ' 108).

ניצול:

62. חלק ניכר מטענות המתנגדת, התבסס על השימוש שעשה ש' בשיקים ובכספים שניתנו בידיו על ידי המנוחה.

לטענת המתנגדת, ש' עשה שימוש בשיקים שנתנה לו המנוחה שנועדו לרכישת מזון ומצרכים עבורה, לצורך רכישות מוצרים עבורו, בסכומים של "אלפי שקלים". חלק מהשיקים לא כובדו בהעדר כיסוי בח-ן.

כן לטענתה, ש' עשה שימוש בכרטיס האשראי של המנוחה כנלמד גם מהחיוכים הרבים המופיעים בתדפיס כרטיס האשראי עבור רכישת דלק, בעוד שלמנוחה לא היה כלל רכב.

63. לדבריה, היא ביררה את הדברים מול המנוחה וזו סיפרה לה שש' גנב לה את הכספים, אך היא חוששת לפנות למשטרה, כהצעת המתנגדת, מחשש ש"ירצח אותה, יפגע גם במתנגדת, ויתאבד".

בד- בבד, לדבריה מסרה בידה את כרטיס האשראי החדש שלה (לאחר שהבנק ביטל את הכרטיס הקודם) וביקשה שתשמור אותו עבורה. הכרטיס לדבריה נמצא ברשותה "עד עצם היום הזה" (סע' 15 ו-16 לתצהירה).

64. עוד העידה כי המנוחה סיפרה לה שלקחה הלוואה ע"ס כ-60,000 ₪ עבור ש', אשר התחייב לפורעה בשיעורים של 1000 ₪ לחודש- התחייבות בה לא עמד, אף לא בתשלום אחד (סע' 17 לתצהיר).

כן הציגה המנוחה בפניה באותו מעמד, מסמך ממתווך לפיו הוחתמה על מכירת ביתה. היא התקשרה מייד למתווך אשר סיפר לה שהרגיש שמדובר בנוכל ועל-כן הסכים לבטל את הסכם ההתקשרות (סע' 18 לתצהיר).

65. לדבריה, הוא הותיר את המנוחה ללא כספים והיא נאלצה לתת לה כספים בהסתר לבל ייוודע לש', מחשש פן ייקח גם את הכספים הללו. בנסיבות אלה, התגייסו היא ובני משפחתה ודאגו להביא לה אוכל ומצרכים. המנוחה ביקשה כספים מכל אדם שהכירה כדי שתוכל לפרוע את השיקים שחזרו ולרכוש עבורה מזון.

66. המנוחה נקלעה למצב נפשי קשה בעטיו של ש' ואיימה להתאבד באמצעות בלון גז. המתנגדת, אחיה ואחייניהם החליטו לקחת הלוואה על מנת לפרוע את חובותיה של המנוחה

וביקשו מש' שיכין עבורם את רשימת השיקים שעתידיים להיפרע. ש' שלח במייל את רשימת השיקים וציין את שמו של עוה"ד אליו יש להפקיד את הכספים.

67. לדבריה, ש' תכנן את מעשיו בקפידה במשך כשנה וחצי, חי על חשבונה של המנוחה, גזל את כל הכספים שהיו לה וזמם להשתלט על יתר רכושה.
הוא המתין ליום בי היתה במצב חולני ביותר, סבלה מכאבים והזיות, ותוך הפחדות ואיומים כפה עליה לחתום על הצוואה (סעי' 39 לתצהיר).

68. ש' אינו מכחיש כי המנוחה אכן רכשה עבורו מוצרים (לדבריו כיריים ומזנון, וביגוד כמתנה לאשתו) וכי נתנה לו מידי פעם כספים כתשלום עבור נסיעות, דלק ורכישות בסופר, אך לדבריו, היה זה מרצונה הטוב והחופשי של המנוחה, אשר חשה שעליה לגמול למשפחתו על הטיפול המסור בה ועל האהבה שרחשו לה משפחתו, בניגוד לשארי בשרה.
לדבריו, הוא לא חפץ כלל לקבל תמורה כלשהי בעבור הטיפול בה, שכן "עשה זאת מתוך המון חמלה ומתוך מצווה גדולה לאשה בודדה וערירית", אך היא זו אשר הכריחה אותו לקבל את כספה.

69. לדבריו, הוא כלל לא ידע על מצבה הכלכלי עד אשר החלו השיקים לחזור.
מאז, ובמשך 8 חודשים עד לפטירתה, דאג הוא לטענתו לכל צרכיה באשר הם, לרבות רכישת תרופות, הסעות לבדיקות, תזונה ואת מחסורה מימן מכספיו (סעי' 46-54 לתצהירו).

70. באשר להזמנת המתווך – לדבריו, בחצי השנה האחרונה לחייה, ביקשה המנוחה למכור את דירתה, לעבור לגור עם משפחתו ולבנות עבורה יחידת דיוק בחצר ביתו.
לדבריו היא זו אשר התקשרה למתווך וביקשה שיגיע לביתה.
כשנודע למתנגדת על רצונה של המנוחה למכור את ביתה, צרחה על המנוחה בחמת זעם ומיד התקשרה למתווך וביקשה לבטל את המכירה.
כעבור חודשיים, ומשעמדה המנוחה על רצונה למכור את ביתה, פנתה למתווך נוסף וחתמה בפניו על הזמנת שירותי תיווך.

71. באשר להלוואה- לדבריו המנוחה נטלה הלוואה עבורו אך זאת בסך של 30,00 ₪ ולא 60,000 ₪ כנטען ע"י המתנגדת.

72. לטענתו, הואיל ובני משפחתה של המנוחה החלו להכפיש אותו ולנסות לפגוע בו, "אילצה" אותו המנוחה להקליט את מפגשיה על-מנת להדוף כל טענה בדבר ניצול.

73. בחקירתו חזר וטען כי כל הרכישות מכספה של המנוחה היו אך ורק ע"פי דרישתה של המנוחה. השימוש בכרטיס האשראי היה אך ורק בהסכמתה וע"פי בקשתה אך לא היה באחזקתו (עמ' 130 ש' 1-15).
- בניגוד לנטען, הוא אכן החזיר לה מידי חודש סך של 1,000 ₪ לפרעון תשלומי ההלוואה שנטלה עבורו.
- לתמיכה בטענתו, הציג ש' סרטונים בהם נצפתה המנוחה חוזרת ומבהירה את הטיפול המסור בה, בניגוד לבני משפחתה ש"ברחו ממנה" ושי"זכרו בה רק עכשיו, כשהשיקים חזרו", ושכל הכספים שהעניקה לש' היו מרצונה הטוב, וכגמול לטוב שהרעיפו עליה (עמ' 148 לפרוט').
74. כן חזר והעיד כי בששת החודשים האחרונים לחייה דאג למלא את כל צרכיה על חשבון, ולטענתו, אף גזר את כרטיס האשראי שלה ואת פנקס השיקים על מנת שלא תעשה בהם שימוש (עמ' 133).
75. עם זאת, אליבא לגרסתו לא נזקק כלל לכספיה לנוכח מצבו הכלכלי האיתן, עת עמדה הכנסתם הכוללת באותה עת על הסך של כ-20 אלף ₪ נטו. ואולם, לדבריו המנוחה התעקשה שיקח את כספה; היא רצתה להעניק לו כספים כגמול לטיפולם בה, והיא נשבעה ש"היא לא רוצה להשאיר שקל למשפחה שלה, שהם לא יראו שקל" (עמ' 135 ש' 23-27).
76. עדות זו אכן מוקשה בעיני ולא חפה מתהיות, בייחוד עת הודה הוא כי לא פרע את השיקים שחזרו חרף שנמשכו הם מלכתחילה לצרכיו (ר' עדותו בעמ' 151 לפרוט').
- ככל שאכן מצבו הכלכלי לא היה קשה, כדבריו, לא ברור מה ההצדקה לבקשתו לקבלת הלוואה, מה גם שברור שזו ניטלה רק על פי בקשתו.
- לדברי אשתו, ככל הנראה ביקש הוא ממנה את הסכום הזה לצרכי רכישת רכב, אותו אכן רכש בפועל (ר' עדותה בעמ' 173).
- ברם, הסבר זה לא ניתן ע"י ש' ולא ברור מדוע לא מצא לנכון לאזכר זאת, לא בתצהירו ולא בעדותו.
77. ברם, חרף כל הנ"ל, לא מצאתי כי הונחה לפניי תשתית ראייתית שממנה ניתן להסיק כי ש' אכן עשק את המנוחה, גנב ממנה כספים או עשה שימוש כזה או אחר בכספיה, ללא ידיעתה ו/או ללא הסכמתה.
- המתנגדת אף לא הציגה כל ראיות לתמיכה בטענותיה. כך למשל, לא הוגשה אסמכתא לטענה כי זו הנפיקה עבור המנוחה כרטיס אשראי חדש, חרף טענתה כי זה נותר בידה; אין כל הסבר סביר ומניח את הדעת לטענה כי נמנעה מהגשת תלוני למשטרה רק מפאת חששה מנקמה ומפגיעה בה או במנוחה. ברי, כי ככל שהיו בידיה ראיות של ממש למעשה רמייה ועושק מצד

ש-י היה זה אך מחובתה להביאן בפני רשויות החקירה.

78. מצפייה בקלטות שהוקרנו במהלך ההוכחות, לא מצאתי כל בסיס של ממש לכך שהמנוחה חשה מאויימת מנוכחותו של ש' או שהייתה מפוחדת ממנו. המנוחה, כפי שנצפתה, נראתה נינוחה; האינטראקציה בין השניים היתה זורמת, חפה מכל סממן של פחד או איום ומצביעה על קירבה ממשית בין השניים.

אין לשלול על הסף קיומה של השפעה, אך יוסף כי אף אם השפיע ש' על המנוחה – וכזאת לא הוכח- הרי שלא כל השפעה תיחשב כהשפעה בלתי הוגנת, והשאלה האם מדובר בהשפעה בלתי הוגנת היא שאלה נורמטיבית ערכית (ע"א 4902/91 גודמן נ' מוסאייף, פ"ד מט (2) 441). לא עלה בידי המתנגדת לשכנע בקיומו של מימד של חוסר הגינות שבהשפעה זו. המתנגדת ביקשה להיבנות נסיבתית על ראיות, שיש בהן לשיטתה כדי ללמד את האמור, אלא שאין בתשתית הראייתית שהונחה לפני כדי לבסס את המסקנה שהופעלה מצד ש' השפעה בלתי הוגנת עד כדי ניצול תלותה/ חולשתה לטובת הזוכה כדרישת הפסיקה (ור' לעניין זה הפסיקה שצוטטה שהובאה בס' 37 לפסק דיני).

סיכום ביניים:

79. המסקנה המסתברת יותר לאחר בחינת שלושה מתוך מבחני העזר שנזכרו בפרשת מרום, הינה כי המתנגדת לא עמדה בנטל השכנוע בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת שיש בה כדי להוביל לבטלות הצוואה. יסוד אי ההגינות שבהשפעה לא נלמד כאמור מתוכנה של הצוואה או מהתוצאה אותה ביקש המשפיע להשיג. תמונת חייה של המנוחה, עובר לכתיבת הצוואה, מנקודת מבטה המשוערת, נראית לכאורה סבירה והגיונית (השווה: פרשת מרום לעיל, בעמ' 844).

מבחן נסיבות עריכת הצוואה:

80. מבחן זה בודק את מידת מעורבותו של הנהנה בעריכת צוואה, אף אם זו אינה עולה לכדי מעורבות לפי סעי' 35 לחוק הירושה (פרשת מרום, בעמ' 829). עוד נקבע בפרשת מרום, כי לא כל מי שסייע למצווה בפעילות לצורך עריכת הצוואה ייחשב כמי שהשפיע השפעה בלתי הוגנת. וכך הובהרו הדברים על ידי כב' השופט מצא, בפרשת מרום, בעמ' 831:

"גם בהסקת מסקנות מנסיבות עריכת הצוואה יש מקום לזהירות. הנהנים על פי צוואה, לרוב, הינם האנשים הקרובים למצווה. אם המצווה נזקק לעזרת אחרים לצורך עריכת צוואתו (כבחירת עורך דין ביקור במשרדו ועוד), סביר להניח כי מי שסייע לו בפעולות אלו יהיו האנשים הקרובים לו, ואין לומר כי מי שסייע למצווה בפעולות כאלה, לא יהיה זכאי לרשת

את מה שהמצווה התכוון ממילא לצוות לו (ע"א 142/80 ל' מירסקי נ' מ' מירסקי ואח' [פורסם בנבו] (להלן- פרשת מירסקי [22], בעמ' 159). אכן, מעורבותו של הנהנה בסידורים הקשורים בעריכת הצוואה, שאינה עולה כדי נטילת חלק בעריכתה, עשויה ללמד על הצורך בבדיקה זהירה של שאלת השפעה הבלתי הוגנת, אך אין בכוחה כדי להעיד על קיומה של השפעה כזאת (פרשת שטיינר [9], בעמ' 349)"

81. במקרה דנן מעורבותו של ש' בעריכת הצוואה באה לידי ביטוי בבחירת עו"ד. טוען ש' בתצהירו ובחקירתו כי לאחר שהמנוחה הפצירה בו שוב ושוב למצוא עבורה עו"ד שיערוך עבורה צוואה, ולאחר שנועץ עם עמיתו לעבודה, התקשר לעו"ד א', ומסר לו את פרטי ההתקשרות של המנוחה ומענה. המנוחה היא זו אשר יצרה קשר עם עו"ד א' והוא תיאם עמה מועד הגעתו (עמ' 141-145 לפרוט'). לדבריו, עת הגיע עו"ד א' לביתו, הוא שהה עם אשתו בחדר נפרד, ממנו לא יצאו עד אשר הסתיימה מלאכת עשיית הצוואה. לדבריו, אחת מבנותיו (שאיננה הזוכה) היא זו אשר קיבלה את פניו של עו"ד וכיוונה אותו לחדרה של המנוחה (עמ' 144).
82. עורך הצוואה- עו"ד א'- אישר כי הופנה למנוחה ע"י ש' ואישר כי המנוחה היא זו אשר זימנה אותו. ברם, לדבריו, המפגש הראשון עמה היה עת ערך עבורה ייפוי כח נוטריוני לטובת ש'- אשר נערך כשבועיים קודם למועד עריכת הצוואה. אכן, תמוה מדוע לא אוזכר עניין ייפוי הכח ועניין הסתרתו אכן מוקשה בעיני. ברם, אין בכך כדי להוות ראיה פוזיטיבית המלמדת על מעורבות מצד ש' בעריכתה בפועל של הצוואה, או כי יש בכך בכדי לבסס את המסקנה כי יש לפסול את הצוואה עקב מעורבות פסולה בעשייתה או עקב השפעה בלתי הוגנת.
83. בסופו של יום, ע"פי עדותו של עו"ד א', המנוחה היא זו אשר יצרה עמו קשר וביקשה שיגיע אליה לצורך עשיית הצוואה (עמ' 91-92 לפרוט'). ודוקו: בעניין בוטו לעיל נפסק כי גם פעולת שליחות עבור המצווה הנוגעת לעריכת הצוואה, כגון התקשרות עם עו"ד בנוגע לעריכתה או שיחות עם המצווה טרם עריכת הצוואה, אינן נכנסות לגדרו של סעי' 35 לחוק.
84. באשר לנוכחותו של ש' או בתו הזוכה בעת עריכת הצוואה- עמד עו"ד א' על כך שבחדר, בו נערכה הצוואה, לא נכח איש מלבדו ומלבד עו"ד מ', העדה הנוספת לצוואה (עמ' 94). תהיותו של ב"כ המתנגדת בסיכומיו באשר להעדר מפגש בינו לבין ש' בתו/ אשתו חרף שהייתם במקום- אין בהן כדי לבסס ראיה בדבר נוכחותו בחדר בו נמצאה המצווה.

85. בסיכומיה, מעלה ב"כ המתנגדת שורת תהיות בנוגע להתנהגותו של עוה"ד. כך למשל, תוהה היא מדוע בחר עורך הצוואה, שהינו נוטריון במקצועו, לערוך צוואה בעדים תחת צוואה נוטריונית (על כך השיב עורך הצוואה כי לסברתו, קשה יותר לסתור צוואה, כאשר זו מאושרת ע"י שני עדים); מדוע בחר להקליט ולצלם את המנוחה במועד הבעת רצונה של המנוחה (יום לפני מועד החתימה) תחת תיעודה במועד החתימה עצמו (על כך השיב עו"ד א' כי אין צורך בעוד תיעוד);
- כן סבור ב"כ המתנגדת כי היה על עורך הצוואה לשאול את המנוחה בדבר מצבה הרפואי; לבדוק את צלילותה; לשוחח עמה על גובה הסכום שיש בחשבונה, ולבדוק האם ערכה צוואה קודמת.
- לא מצאתי כל חובה שבדין שעל עורך הצוואה לוודא את הנטען בטרם עריכת צוואה. אין צורך לומר כי אדם רשאי לצוות את רכושו כרצונו וחוק הירושה אינו מגביל את חירותו של מצווה לבכר להוריש למי שאינו שאר בשרו.
- משלא הובאה כל ראיה לסתור כי עורך הצוואה אכן דיבר עם המצווה עצמה, שמע מפיה על רצונה כפי שבא לידי ביטוי בתוכן הצוואה **וכפי שמשתקף במפורש בסרטון שהוקרן בפניי** אין מקום לומר כי נתקיימו נסיבות מיוחדות העשויות להצביע על מעורבות פסולה כדרישת הפסיקה, שעה שלא הוכח כלל ואף לא נטען כי הזוכה או אביה הם אלו אשר יזמו את הצוואה ואת תוכנה.
- ויובהר: לצוואה הנעדרת פגמים צורניים עומדת חזקת הכשרות ועל המתנגד לקיומה מוטל נטל השכנוע להוכיח כי הצוואה פסולה ואין לקיימה (ר' ספרו של פרופ' שילה **"פירוש לחוק הירושה"**, בעמ' 232).
- בעניינינו, צוואת המנוחה תקינה מבחינה צורנית ועומדת בתנאי סעי' 20 לחוק. הצוואה היא בכתב, נושאת תאריך, חתומה ע"י המנוחה ואושרה ע"י שני עדים. מכאן כי נטל ההוכחה לפסילת הצוואה מוטל על המתנגדת. נטל זה לא הוכח.
- התנגדות לצוואה שלפנינו, שעה שהיא תקינה על פניה ולא נפל בה פגם צורני, חייבת להיות מבוססת כדבעי ולהיתמך בראיות חזקות ואין די בהשערות או בתחושות סובייקטיביות, שניתן אמנם להבינן במישור האנושי, אך אין די בהן כדי להביא לפסילתה מבחינה משפטית.
86. מבלי להתעלם מתהיות מסוימות שפורטו לעיל, בסופו של יום, נסיבות אלה אינן חוצות את רף המעורבות הפסולה בעריכת צוואה, ואין בספקות שנמנו לעיל לחובת ש' כדי להוות ראיה פוזיטיבית המלמדת על מעורבות של ממש מצידו של ש'.
87. לא ניתן להתעלם מ"ראיית הזהב" העולה מהסרטון שהוצג בפניי, ממנו ניתן ללמוד, מעבר לסוגיית כשירותה של המנוחה כפי שהובהר לעיל, על רצונה הברור והמפורש כפי שמשתקף

בתוכנה.

88. סוף דבר- המתנגדת לא הצליחה להוכיח כי היתה מעורבות מצד ש' או בתו באופן שניתן להסיק כי היא זו אשר הביאה בסופו של יום לעריכת הצוואה שאינה על דעתה של המצווה.

89. אין להוציא מכלל אפשרות כי החשש של המתנגדת להשפעה בלתי הוגנת, על כל צורותיה, אשר כאמור אינו מבוסס על אדנים אובייקטיביים- אינו אלא מסקנה סובייקטיבית הנובעת מהעובדה שהמנוחה בחרה לשנות צוואתה ושלא לצוות את רכושה למתנגדת. ברם, לא אחת עדים אנו לצוואות המעדיפות לזכות אדם מקורב על פני יורשים טבעיים. אף אם נראית הצוואה כבלתי סבירה בעיני המתנגדת, הרי שחזקה שמשקפת היא את רצון המנוחה וכל טיעון אחר בדבר אי סבירות הצוואה חותר למעשה תחת אותו עקרון של כיבוד "רצון המת".

90. סוף דבר :

- א. לאור כל האמור, ההתנגדות נדחית.
- ב. ניתן צו קיום צוואה כמבוקש.
- פסיקתא מתאימה תוגש לבחינתו תוך 20 יום.
- ג. הנני מחייבת את המתנגדת בהוצאות לטובת התובעת בסך של 10,000 ₪.
- ד. משנדחתה ההתנגדות לביצוע צו קיום הצוואה מיום 19.6.16, מורה על דחיית הבקשה למתן צו קיום צוואה המוקדמת מיום 27.11.06.

המז' תסגור את התובענות שבכותרת.

ניתנה היום, ח' סיוון תשפ"א, 19 מאי 2021, בהעדר הצדדים.

רות אטדגי-פריאנטה, שופטת בכירה